

PAPER DETAILS

TITLE: KÜLTÜR AKTARIMINDA ÇIZGI FILMLERİN ROLÜ: AYBEK ÖRNEĞİ

AUTHORS: İrem Yurtman Urhan

PAGES: 17-30

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3982737>

İrem Yurtman Urhan

Bilim Uzmanı, Eskişehir/Türkiye
MA, Eskişehir/Türkiye

eposta: iremyurtman@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1246-3470>

Atıf/Citation: Yurtman Urhan, İrem. 2025. Kültür Aktarımında Çizgi Filmlerin Rolü: Aybek Örneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 13/42, 17-30.

<https://doi.org/10.33692/avrasyad.1496044>

Makale Bilgisi / Article Information

Yayın Türü / Publication Type:	Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi /Received:	05.06.2024
Kabul Tarihi/Accepted:	10.07.2024
Yayın Tarihi/Published:	15.03.2025

KÜLTÜR AKTARIMINDA ÇİZGİ FİLMLERİN ROLÜ: AYBEK ÖRNEĞİ

Öz

İlk çağlardan günümüze ortak olgular çevresinde bir araya gelen bireyler belli toplulukları oluşturmuştur. Ortak değer yargıları ortak kültürün temelini oluşturmakta ve devamında ise her topluluğa/millete özgü kültür öğelerini ortaya çıkarmaktadır. Bu kültür öğeleri yıllar içerisinde sözlü ve yazılı ortam vasıtası ile sonraki nesillere aktarılmıştır. Günümüz dünyasında teknolojinin gelişimi ile dijital mecralar ön plana çıkmaya başlamış olup aynı zamanda ‘dijital kültür ortamı’ olarak adlandırılan yeni bir kültür ortamını doğurmuştur. Dijital kültür ortamına adaptasyon oldukça kısa bir süre içerisinde gerçekleşmiştir. Bu kabulün ve adaptasyonun kolay olmasında etkili olan birinci madde normal şartlarda sözlü yahut yazılı ortam aracılığı ile sadece belli bir kitleye ulaşılabilirken, elektronik ortam vasıtası ile daha geniş kitlelere ulaşılma imkânının ortaya çıkmasıdır. Çizgi film sektörü de dijital kültür ortamı içerisinde yer alan bir sektördür. Çizgi filmler, kültürel kavramları görsel olarak işleyerek, izleyicilerin zihninde somut bir olgu yaratmaktadır. Yapılmış olan bu incelemede temel kitle çocuklar ve temel araç çizgi filmler olarak belirlenmiştir. Dijital kültür ortamında var olan çizgi filmlerin kültür aktarımındaki yeri ve önemi, bölümlerin analiz edilmesi ve seri içerisinde yer alan halk bilimi unsurlarının tespit edilmesi amacı ile yapılmış olan bu inceleme, Han yapım tarafından hazırlanan ve TRT Çocuk kanalında yayınlanan 22 bölümlük bir seriye sahip olan Aybek çizgi filmi özelinde gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çizgi film, Aybek, kültür, kültür aktarımı, dijital kültür ortamı

THE ROLE OF CARTOONS IN CULTURE TRANSMISSION: AYBEK EXAMPLE

Abstract

From ancient times to the present day, individuals coming together around common facts have formed certain communities. Common value judgments form the basis of common culture and subsequently reveal cultural elements specific to each community/nation. These cultural elements have been transferred to subsequent generations through oral and written media over the years. In today's world, with the development of technology, digital channels have begun to come to the fore and have also given birth to a new cultural environment called 'digital culture environment'. Adaptation to the digital culture environment took place in a very short time. The first factor that is effective in making this acceptance and adaptation easy is the emergence of the opportunity to reach larger audiences through electronic media, while under normal circumstances only a certain audience can be reached through oral or written media. The cartoon industry is also a sector within the digital culture environment. Cartoons create a concrete phenomenon in the minds of the audience by visually processing cultural concepts. In this analysis, the main audience was determined as children and the main tool was cartoons. This review, which was carried out with the aim of determining the place and importance of cartoons existing in the digital cultural environment in cultural transfer, analyzing the episodes and identifying the folklore elements in the series, is based on the Aybek cartoon series, which has a 22-episode series prepared by Han Productions and broadcast on TRT Çocuk channel. Made specifically for the movie.

Keywords: Cartoon, Aybek, culture, culture transfer, digital culture environment

Giriş

Kültürü Gökalp'in de ifade ettiği gibi bir toplumun, ruhi bir esasa sahip olan inançlarının, ahlaki vazifelerinin, güzel şekillerinin, ülkülerinin bir bütünü olarak tanımlamak doğru olacaktır (2014: 23).

“Bir toplumun geçmişe dair oluşturduğu ve ortak imgeler yoluyla paylaştığı ortaklıklar aslında geçmişte yaşamaktan ziyade birlikte hatırlamayı içerir. Birlikte hatırlama pratikleri küçük ya da büyük ölçekte bir sosyal grubu birleştiren ortak bir kimliğin keşfidir. Kimlik ise hem bireysel hem de toplumsal anlamda var olabilmek için hayati önem taşır. Toplumsal anlamda bellek biyolojik olarak aktarılamadığından, nesiller arası bağın sağlanması ve bir toplumun sosyal varoluşunu devam ettirebilmesi için kültürel belleğin sürekli biçimde canlı tutulması gerekir (Murtazaoğlu, 2012: 344-350).”

Bir milletin sahip olduğu kültürel unsurlar o milletin kodları hakkında bilgi vermektedir. Bu kodlar içerisinde, dini hayat, siyasi hayat, ekonomik hayat, sosyolojik hayat, günlük yaşam unsurları, sanata bakış, tarihe bakış gibi pek çok alt başlık bulunmaktadır. Kültür öğeleri çeşitli kaynaklar aracılığı ile yıllar hatta yüzyıllar boyunca sonraki nesillere aktarılan kıymetli bir miras olma hüviyeti taşımaktadır.

Kültür aktarımı ilk çağlardan bu yana çeşitli yöntemler ile sağlanmaktadır. Bu aktarım sözlü ve yazılı olmak üzere iki genel başlık altında incelenmekteyken, yüzyıllardır sözlü ve yazılı olarak gerçekleşen kültür aktarımı, teknolojinin hayatın her alanına dâhil olması ile artık dijital ortamlarda da aktif olarak gerçekleşmektedir.

Çalışmada Radyo ve Televizyon Kurulu ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanunu'nda yer alan ve 2011 senesinde yürürlüğe giren 14. maddede bahsedilen “Genel ve tematik içerikli yayın yapan televizyon kuruluşlarının, çocuk yayınlarında çizgi filmlere yer vermeleri hâlinde, çizgi filmlerin en az yüzde yirmisinin, diğer çocuk programlarının en az yüzde kırkının Türkçe dilinde üretilmiş yapım olması ve Türk kültürünü yansıtmaları zorunludur” ifadeleri doğrultusunda oluşturulan ve Türk kültürünün çizgi filmler aracılığı ile aktarılmasına hizmet eden Aybek çizgi filmi, ana araç olarak belirlenmiştir.

Çizgi filmlerin bir iletisi vardır ve bu ileti genellikle simgesel anlatımla verilir. Bu da açıkça göstermektedir ki çizgi filmler de bir iletişim aracıdır ve toplumsal bir işleve sahiptir (Güler, 1989:175). Çocukların hemhal olduğu bir mecra olarak bilinen çizgi film dünyası aynı zamanda çok kıymetli bir kültür aktarıcısı unsuru olarak da kullanılmaktadır. Aybek çizgi filmi eski Türk yaşantısının çeşitli öğelerini her bir bölümünde ayrı ayrı işlemekte olup çalışmanın başlıca amacına hizmet etmekte olduğu için incelemeye değer görülmüştür.

Türk Kültürünün Aktarımında: Aybek Çizgi Filmi Örneği

Aybek çizgi filmi analiz edildiğinde görülmektedir ki her bölüm kendi içinde başka bir Türk kültür ögesini, hitap ettiği 6-9 yaş çocuk kitlesine uygun görseller, sesler, temalar ile aktarmaktadır. Aybek, eski zamanlarda bir obada yaşayan çocukların Kaycı Dede'nin destan anlatı formunda aktardığı hikâyeleri dinlediği, kendilerini hikâyelerin içinde hayal ettiği ve bu hikâyelerden dersler çıkardığı bir çizgi filmidir.

Yapımını Han Çizgi Filmin üstlendiği Aybek çizgi filmi 2020 yılından bu yana TRT Çocuk kanalında gösterimde olup şu an yayınlanmış 26 bölümü bulunmaktadır. Bu proje Orta Asya Türklüğünden beslenen ve aynı zamanda 13-14. asır Anadolu coğrafyasında yaşayan Türk milletinin oba yaşantısı referans alınarak oluşturulmuştur. Aybek çizgi filmi, özünü Orta Asya'da yaşamış olan Türklerin ve Anadolu Türkmenlerinin kültürel unsurlarından almıştır. Bu kültür unsurlarının içerisinde; zaman mekân olguları, oba yaşamı, giyim kuşam unsurları, oyun-eğlence- spor unsurları, meslek grupları, mitolojik inanışlar vb. gibi pek çok alt başlık Aybek içerisinde çeşitli bölümlerde ele alınmıştır. Aybek'i; temel hedefi belli bir senaryo çerçevesinde içinde Türk halk hikâyelerinden, Türk mitolojisinden olan izleri “doku/dekor” niteliğinde ekrana aktarmak olan bir proje olarak tanımlamak doğru olacaktır.

Aybek İçerisinde Yer Alan Halk Bilimi Unsurları

1.Adlar

“Ad, insanın toplumsal ve bireysel kişiliğinin yanı sıra büyüsel ve gizemsel gücünü de belirten bir simgedir. Onun için yeni doğan bir çocuğa gelişigüzel bir ad konulmaz; adın taşıdığı, karşıladığı ya da içerdiği anlamın çocuğun karakterini, kişiliğini, geleceğini, toplum içindeki yerini ve başarısını damgalayacak, biçimlendirecek simgesel bir öz taşımasına özen gösterilir” (Örnek, 2016: 206).

Türk kültürü içerisinde “ad alma” ayrı bir tören olarak kabul edilmektedir. Bireye verilecek olan isme önem atfedilmektedir. İlk Türk topluluklarında yeni doğan bir bebeğe doğduğu ilk an ad konulmamasının sebeplerinden biri de bu durumdur. Dede Korkut Hikâyelerinden olan Kam Büre Beg Oğlu Bamsı Beyrek Boyunda; “Bunun adı boz aygırlı Bamsı Beyrek olsun. Adını ben dedim, yaşını Allah versün” ifadeleri Korkut Ata tarafından kullanılmıştır (Ergin, 2016: 121).

Türklerde tabiat ve doğa unsurlarının güzelliği her zaman vurgulanmıştır. Tabiat ve diğer bütün güzellik unsurları ile yaratıcı arasında bir bağ olduğuna inanılır. Varlık bütünüyle Tanrı’nın güzelliğinin yansıması olarak yorumlanır. Bu sebeple çocuklara verilecek olan isimlere de çok özen gösterilmiştir. “Adı gibi yaşasın” yahut “adıyla yaşasın” sözleri yukarıda bahsetmiş olduğumuz bağlamı açıklayan iki güzel temenni olarak karşımıza çıkmaktadır (Şen, 2006: 153-159). Şen’in tanımlamasından yola çıkarak denilebilir ki eski Türk yaşantısının, kültür unsurlarını bizlere yansıtmak isteyen Aybek’in içerisinde de kişiler ve isimler arasında bağ kurulmuş ve karaktere isim seçimi bu doğrultuda yapılmıştır. Karakterler oluşturulurken seçilen isimlere büyük bir özen gösterilmiş, iyi karakterlere anlamı güzel, tabiatla bağlantısı bulunan isimler seçilirken kötü karakterlere de anlamı daha çok olumsuzluklar barındıran/çağrıştıran isimler seçilmiştir. İyi olarak aktarılan karakterlerin isim seçimleri şu şekildedir: Aybek, Talay, Günciçek, Kaycı Dede, Kızgan. Kötü karakterler ise: Alkar ve Mortak’tır. Ana kahramanımız olan “Aybek” isminin anlamı ay gibi güzel ve yakışıklı anlamına gelmektedir. Aybek’in arkadaşı olan “Talay’ın” ismi Moğolca kökenli olup büyük deniz anlamına gelmektedir (TDK, t.y). Aybek’in bir diğer arkadaşı da “Günciçek” ismi ile karşımıza çıkmaktadır. Tabiat unsurlarını içerisinde barındıran bu isim günümüzde de yaygın kullanıma sahiptir. Altay Türklerinde kahramanlık destanlarına “kay”, destan söyleme fiiline “kayla-”, destan söyleyen kişilere ise “kayçı” denmektedir (Dilek, 1998: 340-344). Aybek çizgi filminin içerisinde “anlatıcı” rolü ile karşımıza çıkmakta olan “Kaycı Dede’nin” ismi de buradan gelir. Türk kültüründe Dede Korkut ile bir forma bürünen “yaşlı bilge” geleneğinin temsilcilerinden olan Kaycı Dede, her gece ateşin başında çocuklara hikâyeler anlatan, öğütler veren, onlara yardım eden, kıymetli bir kültür aktarıcısı olan bilgili bir dededir. Senaryo içerisinde yer alan ve kötü karakter tiplmesi olarak ele alınan iki karakter mevcuttur. Bunlardan ilki Alkar ikincisi ise Mortak’tır. “Hayat Suyu” adlı bölümde Kaycı Dede Alkar ve Mortak’tan bahsederken onları tanımlamak için şu ifadeleri kullanmıştır: “Obadan uzaktaki yeşil ormanda yaşayan, bencilliği ve sakarlığı ile sık sık obanın başına dert açan Alkar ve sadık dostu kurnaz Mortak...” Alkar kelimesi eski Türk inanışları içerisinde, kötü ruhlar arasında

yer alan “alkarısı” ile ilişkilendirilebilir çünkü ikisi de kötü, olumsuz, korkunç yönleri ile ön plana çıkmaktadır. Fakat fiziken alkarısı ve Alkar arasında hiçbir benzerlik bulunmamaktadır. Alkar ve alkarısı fonetik ve kişilik özellikleri bakımından her ne kadar benzer görünüyor olsalar da bu benzerlik sadece birbirlerini çağrıştırmalarından ötede değildir. Ana karakterlere ilave yardımcı karakter isimleri de bölümler içerisinde zikredilmektedir. “Demirci” bölümündeki demir ustasının ismi zırh anlamına gelen Afşin’dir (URL-9). Karakter ismi Türk büyüklerinden olan ve Malazgirt Savaşı sonrası Sultan Alparslan tarafından Anadolu içlerine gönderilen yenilgi görmemiş ordu kumandanı Afşin Bey’i hatıra getirmektedir (Balta, 2020: 451-464). “Cirit” bölümünde anlatılan cirit ustasının ismi Sançar (URL-7), “Gizli Şifre” bölümündeki beyin adı ise Batuhan olarak belirlenmiştir (URL-6). Bu isimlerin hepsi eski Türkçe isimlerdir. Eski Türk kültürünü günümüze iletmesi istenen Aybek’te, isimlerin belirlenmesi hususunda da hassas davranılmıştır. Bölümler içerisinde mevcudiyetini fiziki olarak göremediğimiz fakat Kaycı Dede’nin anlattığı her hikâyenin giriş kısmında ismi zikredilen “Ulu Kağan” isminin de üzerinde durmak gerekmektedir. Çünkü “Ulu Kağanımız buyurdu” “Ulu Kağan haber saldı” gibi ifadeler bizlere Dede korkut hikâyeleri içerisinde yer alan Bayındır Han’ı çağrıştırmaktadır (Ergin, 2016: 77). Aybek’in beslendiği temel kaynak İç Asya’da yaşamış olan Türk toplumlarının tarihi ve kültürüdür. Karakterler oluşturulurken de sözlü ve yazılı tarihimizden yararlanılmış ve tıpkı “Dede Korkut” gibi bir hikâye anlatıcısı olan “Kaycı Dede”, “Bayındır Han” gibi olan “Ulu Kağan” ortaya çıkarılmıştır. Kağanların isimlerinden önce Ulu/Yüce/Bilge gibi sıfatlar alması bundan dolayıdır. Aybek içerisinde de bu duruma değinilmiş ve hikâyelerin içinde yer alan oba beyinin ismi “Ulu Kağan” şeklinde verilmiştir. Aybek’in birinci sezonunda gösterime giren “Demirci” bölümünde “ad alma” motifine değinilmiştir Hikâyelerin anlatıcısı olan Kaycı Dede tarafından “Bilirsiniz ki obalarımızda çocuklarımız yaptıkları kahramanlıklarla ad alırlar. Bu bize atalarımızdan kalan mirastır. Günlerden bir gün obada ad alma töreni olacaktı... (URL-9)” ifade edilen bu sözler ateşin etrafında oturan çocuklara karşı zikredilmiştir ve böylelikle Türk kültürü içerisinde yer alan ana motiflerden biri olan “ad alma motifine” de senaryo içerisinde vurgu yapıldığı tespit edilmiştir.

2. Zaman ve Mekân Unsurları

Aybek’in geçmiş olduğu zaman hakkında net bir söylemde bulunmak doğru değildir. Çünkü çizgi filmin bölümleri içerisinde yaşadıkları döneme dair somut bir bilgi verilmemektedir. Fakat Aybek’in içerisinde, eski Türk oba yaşantısının izleri apaçık gözler önüne serilmektedir. Bu sebeple denilebilir ki Aybek, konar-göçerliğin mevcut olduğu, Türklerin demircilik ve hayvancılıkla uğraştığı dönemlerin tamamının ortak birer ürünüdür.

Mekân unsurlarına gelinecek olduğunda daha net şeyler söylemek mümkün olacaktır. Aybek içerisinde yer alan birinci mekân obadır. Oba içerisinde işlenen yaşam biçimi ise İslamiyet öncesi Türk toplumuna ait olan bozkır yaşamıdır. Bozkır yaşamında tabiatın

sunmuş olduğu eşsiz güzelliklerin yanı sıra bir o kadar da zorlu yaşam koşulları mevcuttur. Kuraklık, kıtlık gibi felaketler Türklerin geçmiş dönemlerde yaşamış oldukları zor şartlardır. Aybek'in "Çöl" bölümünde bu noktaya değinilmiştir. Bölüm içerisinde geçen Kaycı Dede'nin "İşte bu efsanede doğa susuz kalınca obanın çevresindeki önce küçük bitkiler daha sonra da ağaçlar kurumaya başlamış. Uzun süre sıcaklıklar bitmemiş. Obanın etrafı tamamen çölleşmiş. Çünkü tüm sular tükenmiş. Güzelim vatanları zor günler geçiriyormuş. Oba beyi tüm obaya çadırlarını toplamalarını ve daha iyi bir yerde yuva aramaya başlamalarını söylemiş (URL-18)" sözleri referans oluşturmaktadır. Bu sözler ile hem bozkırın çetin şartları hem de konar-göçer yaşam tarzına değinilmiştir. İkinci mekân olarak ise "tabiatının tamamı" demek yanlış olmayacaktır. Hikâyelerin çoğu ormanlarda, ovalarda, dağlarda, akarsu eteklerinde geçmektedir. Çin kaynaklarında bozkır Türk toplulukları anlatılırken, "otluk alanları ve suları takip ederek yaşalar" ifadesi yer almaktadır (Taşağıl, 2014: 30). Aybek içerisinde, oba yaşamından çok tabiat ile yaşamının nasıl gerçekleştiğini bizlere göstermektedir. Her bölüm başında jenerik sonrası obanın uzaktan verilen görselinde görülmektedir ki Aybek'in obası da akarsuyun etrafına kurulmuştur. Atlı göçebe toplumlarda göç edilen yerde su kaynağının bulunması elzemdir. Orta Asya Türk toplumunun izlerini taşıyan Aybek'te de bu hususa dikkat edilmiştir. Koyunlarla, kuşlarla, çiçeklerle, uçsuz bucaksız bozkırla, dağlardaki kayalarla bir bütün olmuş kâdim Türklerin asıl mekânının tabiat olduğu vurgusu bölümler içerisinde bulunmaktadır.

3.Sosyal Yaşam ve Kabuller

Bu bölüm içerisinde Halk mimarisi, giyim kuşam ve süs unsurları, yardımlaşma ve dayanışma, el sanatları ve zanaatları, meslek grupları başlıkları ele alınmıştır.

3.1.Halk Mimarisi

Eski Türklerin konargöçer şekilde yaşamış olması, milletin tüm kültür unsurlarının şekillenmesini etkilemiştir. Kışın kışlakta, yazın yaylalarda yaşamayı benimseyen konar-göçer yaşam tarzı mimari anlamda kalıcı yapıtlar bırakılamamış olmasının başlıca nedenidir. Yerleşik bir düzen olmaması kalıcı mimari alanında gelişimin önüne geçmiştir. Bu yaşam tarzı içerisinde barınma ihtiyacı taşınabilir olan çadırlarla sağlanmıştır. Türkler tarafından en çok kullanılan çadır türü, yurt adı verilen keçeden yapılmış olan çadırlardır. Divan-ı Lügat-ı Türk'te yurt tipi çadır için "kışlık ev" anlamına gelen "keregü" sözcüğü verilmiştir. "Yurt"ların tabanı yuvarlak ve üstü alçak kubbe şeklindedir. Yuvarlak görüntüsü sebebi ile "topak ev" ve yapımında kullanılan materyalden mütevellit "kiyiz üy" (keçe ev) olarak da adlandırılmışlardır (Yazıcıoğlu, 2003: 65). Aybek çizgi filminde de karşımıza çıkan mimari aynı "yurt" gibidir. Çadırlar form itibari ile yuvarlaktır. Çadırların çatı kısımlarında işlemler, geleneksel Türk motifleri yer almaktadır. Çadıra bez bir kapıdan girildiği görülür. Çadırın tam ortasında ocak bulunur. Ocağın çadırın orta yerine yapılmasının sebebi çadırın kubbesinde yer alan boşluğun ortada olmasından kaynaklanmaktadır. Bu ocaklar hem ısınmayı hem de

yeme-içme ihtiyacını karşılamak adına oluşturulmuştur. Çadırların içerisinde sedir adı verilen oturma alanları vardır. Sedirlerin üzerinde geleneksel motiflerle bezeli yastık ve örtüler yer alır. Soğuğu engellemek adına çadırın iç cephesine koyun postu serilmiştir. Yere ise halı açılmıştır. Bu içerideki ısı yalıtımını sağlamak adına bulunan bir çözümdür. Aybek'in neredeyse tüm bölümlerinde çadır ve çadır etrafında gelişen sahneler yer almaktadır.

3.2. Giyim-Kuşam ve Süs Unsurları

Türk milleti yaşadıkları coğrafyanın ve konar/göçer yaşamın bir getirisi olarak hayvancılıkla uğraşmıştır. Türklerin bir diğer önemli uğraşı ise demirciliktir. Hayvancılık ve demir işleyiciliği ile bu kadar içli dışlı olunması elbette hayvansal ürünlerin ve demir kullanımı alanlarının çeşitliliğini de etkilemiş ve bu etki alanının içerisinde giyim-kuşam unsuru da yer almıştır. Türkler genellikle deri, kürk ve hayvanların postlarından elde edilen ipliklerle dokunan kumaş malzemelerden oluşan kıyafetlere sahiptirler. Deri pantolonlar, gömlekler, bir çeşit şapka olan börkler, pelerinler, şalvarlar, cepkenler ve çeşitli madenlerin işlenmesi sonucu elde edilen aksesuarlara; kemerlere, süslü başlıklara, küpelere, yüzüklere sahiptirler (Baldane, 2019: 79-84). Aybek'in içerisinde yer alan giyim kuşam unsurları incelendiğinde deri ve yünlü kıyafetlerin var olduğu gözlemlenmektedir. Yünlü çoraplar, iç gömlekler, cepken tarzı yelekler ve dış giyimde kullanılan kaftana benzer kıyafetler mevcuttur. Pantolonlar dardır. Bunun sebebi ise binicilik ve göçebe yaşam tarzıdır. Ayrıca börk ve kemer gibi aksesuarlara da yer verilmiştir. Giyilen kıyafetlerin üzerinde pek fazla işleme yahut süs unsuru bulunmamaktadır. Kıyafetlerin tasarımı oldukça basit ve sade fakat bir o kadar da işlevseldir.

3.3.El Sanatları ve Zanaatlar

Aybek kadim Türklerden bu yana var olan pek çok kültürel unsuru günümüz çocuklarına aktardığı gibi bu kültür unsurları arasında halk sanatlarını ve zanaatlarını de unutmamış ve ilk olarak "Demirci" bölümünde ikinci olarak ise "Türkmen Halıları" bölümünde bu konular üzerine eğilmiştir.

"Demirci" başlıklı bölümde (URL-9) demir işleme sanatından bahsedilmektedir. Afşin Bey'in demiri işleyerek ortaya koyduğu kılıçlar, kalkanlar, topuzlar, zırhlar Afşin Bey'in atölyesinde izleyici ile buluşturulmuştur. Senaryo içerisinde ismin anlamına da yer verilmiş ve Aybek'in "Sana neden Afşin demişler?" sorusunun üzerine Afşin Bey "Ben çocukluğumdan beri demir döverim. Sabır işidir demir dövmek. Hayatımın en güzel tarafıdır bu. Çok güzel demir dövdüğüm için bana bu adı ustam verdi. Onun her sözünü dinlerdim. Anlamı da zırhtır adım." şeklinde açıklamıştır. Ayrıca demir döverken kullanılan alet ve edevatın isimleri de (çekiç, örs, körük, fırın) kahramanımız Aybek tarafından dile getirilmekte ve böylece demir işlemeye ve demir ustalığına dair merak uyandıracak giriş bilgileri izleyici çocuklar ile buluşturulmaktadır.

Bir diğer bölüm olan “Türkmen Halıları” bölümü, içerisinde en çok kültürel unsur barındıran bölümlerin başında gelmektedir. Türkmen halı sanatı asırlar öncesinde var olmuş olup üzerindeki desenlerde Şamanizm’in ve Budizm’in izlerini taşımaktadır. Türkmenler duygularını, yaşadıkları coğrafyayı, dünyaya bakış açılarını pek çok sembol, desen ve motifle kendilerine özgü bir biçimde dokumuşlardır (Azemoun, 2020: 23-58). Bu bölümde Kaycı Dede halılarla ve halılara işlenen motiflerle ilgili “Hem çadırımızı hem kalplerimizi sıcak tutan bir eşyanın hikâyesini anlatayım size. Çok eski zamanlarda bir gün soğuk; çelik gibi sert, rüzgâr; insanların yürümesini engelleyecek kadar güçlüymüş. Çadırlar, soğuk içeri girmesin diye üst üste halılar ve kilimlerle kaplanmaktaymış. Bu Türkmen halılarının üzerindeki motifler çok önemliymiş her birinin bir anlamı varmış. Mesela koçboynuzu motifi bereketi, uğuru, kısmeti, uzun ömrü ve kahramanlığı temsil eder... (URL-13)” bilgilerini vererek hikâyesine başlamaktadır. Aybek’in arkadaşları ile arasında geçen diyalogda izleyiciler için yine çeşitli motiflerin izahı yapılmaktadır. Burada sözü geçmekte olan motifler ve motiflerin anlamları şu şekildedir; hayat ağacı motifi, uzun yaşamı, koçboynuzu motifi; kahramanlığı, küpe motifi; evlenmek isteyen genç kızların evlenmek istediklerini belli etme biçimi şeklinde sıralanabilir. Bölümün son sahnesinde Aybek ve Talay dokuma tezgâhının başında halı dokurken, Günciçek’in büyük bir kazanın içinde kök boya elde ettiği gösterilir. Böylelikle halıların nasıl dokunduğuna dair de bilgi görseller ile desteklenerek aktarılmıştır.

3.4.Meslek Grupları

3.4.1. Bitikçi

İlk olarak ele alınacak meslek tek başına bir bölüm başlığı olarak karşımıza çıkan “Bitikçi”liktir. Bitikçilik mesleğinin tanımı hikâyeye girizgâh kısmında Kaycı Dede tarafından şu şekilde yapılmıştır: “Bitikçiler, Hanların Beylerin sözlerini, taşlara çekiç ve çivi kullanarak yazarlarmış. Bazen bir motif bazen de resimler dokurlarmış sert kayalara. O yazmalar sonraki nesillere kalırmış (URL-15).” Kaycı Dede’nin bu tanımlaması referans alınarak bitikçiler için “eski Türklerde kâtip” tanımlaması yapılabilir. Bu bölüm içerisinde yer alan yazıt, dikili taş görsellerinde ilk Türk yazıtları olan Göktürk Yazıtlarına benzer görsellerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu sayede Türk yazılı kültürünün başlangıç noktası diyebileceğimiz Göktürk Yazıtlarına da bölüm içerisinde görsel unsur olarak değinilmiştir. Bölümde Alkar ve Mortak obanın bitikçisinin çekiç ve çivisini çalmış, kahramanlarımız da çekiç ve çiviye geri alabilmek için çeşitli maceralara atılmış, sonunda çekici ve çiviye bitikçiye geri getirmişlerdir. Başardıkları bu durumu kendi aralarında değerlendiren üç arkadaş arasında geçen diyalogda Talay’ın “Böylece bin yıl sonra bile bitikçinin yazdıkları okunacak” demesi ve Günciçek’in “Obalarımız neler yaşamış, neler görmüş hepsi bilinecek.” sözleri, kültür aktarımının öneminin vurgulanması bânında değerlidir.

Hikâyenin son kısmında Kaycı Dede’nin “Kahramanlar çekici ve çiviye getirmiş. Atalarımızın sözleri bizlere nasıl kaldıysa bizim de duvarlara çizdiğimiz resimler, mürekkeple

yazdığımız sözler de gelecek kuşaklara kalacaklar (URL-15)” ifadeleri de kültür aktarımının önemine yapılan vurguyu ispat niteliği taşımaktadır.

3.4.2.Halk Hekimliği

Aybek içerisinde söz edilen bir diğer kıymetli meslek ise halk hekimliğidir.

Boratav’ın ifadesi ile “Halkın olanakları bulunmadığı için ya da başka sebeplerle doktora gidemeyince veya gitmek istemeyince, hastalıklarını tanılama ve sağaltma amacı ile başvurduğu yöntem ve işlemlerin tümüne “halk hekimliği” denilmektedir (Boratav, 2016: 139-140). “Kıymetli Kitap” bölümünde bu meslekten bahsedilmektedir. Fakat halk hekimliğinden önce bu bölüm içerisinde değinilen ‘sözlü ortamda gerçekleşen kültür aktarımı’ hususunun altını çizmek gerekmektedir. Bölüm başında çiçek toplayan Aybek ve Günçiçek arasında geçen konuşmada Günçiçek “Ormandaki tüm mantarların tadına bakamayız ya... Hem çok tehlikeli, nenem bana anlatmıştı zehirli mantarları. Mesela ağaç kütüğünde yetişen mantarlar zehirsizmiş genelde. Ama gene de bilmediğimiz mantarlara asla dokunmamalıyız. Hangisinin zehirli olduğunu ancak nenem gibi uzmanlar bilebilir” demiş, Aybek de “O bakmış mı ki hepsinin tadına?” şeklinde karşılık vermiş ve devamında Günçiçek “Yok ona da kendi ninesi öğretmiş. Dilden dile, bize kadar gelmiş bu bilgi” şeklinde konuşmayı sonlandırmıştır. Burada kıymetli olan nokta ‘dilden dile’ ibaresidir. Bu ibare ile izleyici olan çocuklara sözel yolla kültür aktarımının gerçekleşebildiği bilgisi verilmiştir. Bu bölüm içerisinde “obanın hekimbaşının” hastalanması ve sonrasında gelişen maceralar yer almaktadır. Böylelikle hekimlik mesleğine de vurgu yapılmıştır.

“Ak Sakallı” başlıklı bölümde ise otacı olan bir kimseden bahsedilmektedir. Aybek’in elini incitmesi üzerine otacıya gitmesi ve orada otacının Aybek’in yarasına bir karışım yapıp sürmesi bölüm içerisinde yer almaktadır. Kökeni Uygur Türkçesi’ne dayanan otacı kelimesi, şifalı otları bilen kişi/hekim anlamına karşılık gelmektedir.

3.4.3.Hikâye Anlatıcılığı

Hikâye anlatıcılığı Türkler için çok eski bir gelenek olmakla birlikte halk anlatıları yüzyıllar boyunca sözlü gelenek vasıtası ile dilden dile söylenerek sonraki nesillere aktarılmıştır. Fuzuli Bayat’a göre hikâye anlatıcılığı, Şamanik dönemden itibaren kuvvetli bir şekilde güçlenerek gelmiştir. Şamanlar sözlü kültür öğelerinin sonraki nesillere aktarımında kıymetli araçlar olmuşlardır. Sonraki yıllarda şamanların üstlendiği bu misyonu halk hikâyecileri devam ettirmiştir. Mitoloji ile ilintili hikâyeler, kahramanlık hikâyeleri, aşk hikâyeleri, doğa unsurlarını içeren hikâyeler yıllar boyunca hikâye anlatıcıları tarafından sözlü kültür ortamına kazandırılmış önemli kültür öğeleridir (Bayat, 2022: 18-32). Hikâye anlatıcısı olarak karşımıza çıkan isim ise Kaycı Dede’dir. Bu karakter oluşturulurken diğer karakterlerde olduğu gibi isim seçme hususuna dikkat edildiği görülmektedir. Kaycı kelimesinin kökeni Altay Türklerine dayanmaktadır. “Altay Türklerinde kahramanlık destanlarına ‘kay-çörçök’, destan anlatıcısına da ‘kayçı’ adı verilmiştir. Bu iki terimin

türetildiği ‘kay’ kelimesi ise insanın göğsünden çıkan sese verilen ad olarak tanımlanmaktadır” (Dilek 1998: 340-344). Bayat’ın ifade ettiği gibi “Destan söyleyicisi; sözlü kültürün tüm ürünlerini bilen, efsane, mitolojik hikâye anlatan, kahramanlık destanlarını icra eden ve icra ettiklerini müzik eşliğinde sunan profesyonel bir kişiliğe sahiptir” (Bayat 2022: 18-32). Kaycı Dede karakteri oluşturulurken bu tanımın referans alındığı söylenebilir. Kaycı Dede’nin fenotipi incelendiğinde karşımıza heybetli, yaşlı, ak sakallı bir karakter çıkmaktadır. Bu tipoloji zihinlerde direkt olarak Korkut Ata’yı canlandırmaktadır. Sadece tipoloji olarak değil karakter özellikleri bakımından da Korkut Ata ile Kaycı Dede’nin birçok ortak noktası bulunduğu tespit edilmiştir. “Dede Korkut toplumun akıl hocasıdır. Oğuz kavminin bütün müşkülünü o çözer. Dede Korkut aynı zamanda ozandır ve hikâyelerde anlatılan her mücadelenin sonunda yapılan şenliklerde kopuz çalıp, destanlar söyler. Bütün hikâyeler mücadelelerin sonunda onun tarafından düzenlenerek sahiplerine ithaf edilmiştir” (Ergin, 2016: 3). Kaycı Dede her akşam obada yaşayan balalara, geçmiş zamanlarda atalarının yaşamış olduğu olaylardan kesitler anlatmaktadır. Kaycı Dede’nin anlattığı hikâyeler mitolojik ve tarihi unsurlar barındırmaktadır. Hikâye anlatımı bir girizgâh ile başlar, devamında asıl olay anlatılmaya başlanır ve genelde klişe olarak adlandırılan söz öbeklerinin zikredilmesi ile son bulmaktadır. Kaycı Dede’nin hikâyelerin sonunda kurmuş olduğu “Onlar ermiş muradına, hadi herkes kendi çadırına (URL-2)” gibi cümle bu noktada örnektir. Kaycı Dede’nin bu hikâyelerinin içerisinde hep bir “ders verme/öğüt verme” olgusu olduğu görülmektedir. Her anlatı içerisinde Türk tarihine ve Türk milletine dair bilgiler barındırmakta ve bu sayede obanın çocuklarının tarih şuuruna sahip olması hedeflenmektedir. Ayrıca anlatılan hikâyeler gündelik yaşam içerisinde yer alan konuları, oyunları, eşyaları da içerir. Bu sayede eski Türk yaşam biçimi de izleyiciye aktarılmıştır.

3.5.Oyun ve Eğlence Kültürü

3.5.1.Müzik Aletleri

Türklerin kullandıkları en eski müzik aleti “kopuz” olarak bilinmektedir. Kopuz dini ayinlerin icrasında, (şaman ayinlerinde), saguların, destanların söylenmesinde bahşılar/ozanlar tarafından kullanılmıştır. Kopuz neredeyse tüm Türk toplumlarında çeşitli biçimde yer alan kadim bir müzik aletidir (Köprülü, 1999: 52-58). Aybek çizgi filmi içerisinde de bu kadim müzik aletine münferit bir bölüm ayrılmış ve bölüm “Kopuz” olarak adlandırılmış. Bu bölümde yılın en uzun gecesi olan ve “Çille gecesi” olarak adlandırılan gecede ziyafet sofrasında kopuz çalıp destan söyleyecek olan ozanın kopuzunun teli kırılmış ve ozan kopuzunu tamir edememiştir. Çünkü kopuzunun tellerini “kıratın” kuyruğundan yapan ozanın atı çalınmıştır. Aybek ve arkadaşları atı kurtarıp ozanın yanına getirmiş ve müşkül böylece çözüme kavuşturulmuştur. “Kopuz” başlıklı bir bölümün Aybek serisi içinde yer alması Türkler için kıymeti olan kopuzun günümüz çocuklarına öğretilmesine ve “çille gecesi” hakkında izleyicilerin bilgi sahibi olmasına vesile olmuştur. Kültürel unsur

denildiğinde akla gelen ilk başlıklardan olan “müzik ve eğlencenin” atalarımız tarafından eski Türk yurtlarında nasıl icra edildiği günümüz Türk çocuklarına böylelikle aktarılmıştır.

3.5.2.Cirit

İnsanlar doğdukları coğrafyanın sahip olduğu öğretiler ile büyür ve yetişirler.

Bu sebeple eski Türklerin yapmış olduğu sporlar ve oynamış olduğu oyunlar arasında yaşadıkları toplumun ve kültürün doğal bir getirisi olarak kılıç-kalkan, ok atma, at binme, cirit gibi savaş sporları/oyunları yer almaktadır. En eski ata sporlarından birisi olan Cirit, binicilikte ve mızrak fırlatmakta ustalık isteyen Orta Asya kökenli eski bir savaş oyunudur. Aybek serisi de kâdim Türk kültürünün eşsiz unsurlarından biri olan Cirit sporuna bir bölüm ayırmış ve bu bölüm içerisinde cirit sporu ile ilgili bilgilendirmelerde bulunmuştur. Ayrıca bölüm içerisinde cirit sporunun gereklilikleri, kuralları, ne ile oynandığı gerek görseller gerek ise diyaloglar vasıtası ile aktarılmıştır.

4.Tarihi Kahramanlar ve Mitolojik Unsurlar

Türk milleti çağlar boyunca kendi içinden kahramanlar yetiştirmiştir. Bu kahramanların hikâyeleri, hayat öyküleri zamanla dilden dile aktarılmış ve bugün bize kadar ulaşmıştır. Ayrıca Türklerin İslamiyet öncesi inanç sistemleri daha çok doğaüstü olaylar ve mitoloji ile bağlantılı olmuştur. Yıllar boyunca inanç sistemleri içerisinde yer alan mitler, elbette halk anlatılarının da başlıca konuları arasında yerini almıştır. Hikâye anlatı geleneği etrafında kurgulanan Aybek’in bölümleri içinde de birçok mitolojik öğeye ve tarihi kahramana yer verilmiş, Türk mitolojisi ve Türk tarihi hakkında izleyici kitlesinin bilgilendirilmesi sağlanmıştır.

4.1.At

Türk milleti için atın kutsal varlık olarak kabul edildiği ve bu kutsallığın yansımalarının tüm kültür unsurları içerisine nakledildiği görülmektedir. Hatta atların rüzgâr, gök, toprak ve su menşeli oldukları ile ilgili efsaneler doğmuştur (Elçin, 1977: 47). “Kopuz” başlıklı bölümde ise izleyiciye “kırat” unsuru anlatılmaktadır. Kaycı Dede “Ozanın kopuzdaki becerisi bu atın kuyruğunda gizliymiş (URL-10).” sözleri ile at ile ilgili diğer anlatılarda olduğu gibi bu anlatıda da ata bir kutsiyet atfetmiştir. Bölümün son kısmında Aybek ile aynı obada yaşayan Akça Ozan kopuzundan bu kadar güzel ses çıkmasının sebebini atını işaret ederek şu şekilde ifade etmiştir: “Onun eşsiz kuyruk kılı sayesinde Aybek. Onun çok katkısı var bu sesin güzelliğinde. Kopuzumla beni oba oba gezdirir. Çaldıklarımı söylediklerimi ilk o dinler (URL-10).” Böylelikle bölüm içerisinde atın Türk milletindeki kutsallığı ve yoldaşlığı ile ilgili bilgiler izleyici kitleye aktarılmıştır. “Demirkazık Yıldızı” adlı bölüm içerisinde de mitolojik unsurlar, efsanevi varlıklar yer almaktadır. Bu bölümde Akboz at ve Gökboz at bizler için önemlidir Kaycı Dede, hikâye içerisinde Demirkazık efsanesi ile ilgili “Efsaneye göre, bu parıltısı gözleri kamaştıran, hep kuzeyi gösteren Demirkazık Yıldızına göğün direği derlermiş. Bu direğe bağlı

Akboz atla Gökboz at da direğe doğru koşarlarmış ve yıldızın ışığını her yere yayarmış... ()” ifadelerini kullanmıştır. Kaycı Dede’nin şu sözleri ile “İşte böyle evlatlar. Demirkazık Yıldızı parlamaya devam etmiş. Gece kuzeye bakanlar yönlerini onunla bulmuşlar. Kahramanlarımız bu kez tüm dünyayı kurtarmışlar!()” sözleriyle bölüm son bulmuştur. Ayrıca bölüme adını veren “Demirkazık yıldızı” Türklerin kutup yıldızına verdiği isimdir. Burada çıkarılacak bir diğer sonuç ise Türklerin doğa ile iç içe yaşamasının sadece yer unsurları ile sınırlı olmadığıdır. Türkler tabiatın tüm unsurlarını (yerde ve gökte olan) bir bütün olarak görmüş ve yaşamlarının içine dâhil etmişlerdir.

4.2. Tuğrul Kuşu

Farklı coğrafyalarda Zümrüdü Anka, Simurg, Devlet kuşu gibi farklı adlarla anılan Tuğrul kuşu düşsel bir varlıktır ve aslında somut olarak hiçbir zaman var olmamıştır (Solmaz, 2020: 90-97). Kaycı Dede Tuğrul kuşundan bahsederken “Tuğrul kuşu atalarımız için çok önemliymiş. Tuğrul kuşunun gökte tıpkı bizim gibi bu ovalarda özgürce yaşamamız gibi süzülmesi onları mutlu edermiş (URL-8).” ifadeleri Tuğrul kuşu ile Türk milleti arasında olan benzerlikleri vurgulamaktadır. Ayrıca “Ama bilmezler ki Tuğrul kuşu tutsak edilince yemek yemez, su içmez, tüm gücünü ve güzelliğini kaybedermiş (URL-8).” ifadeleri de aynı Türkler gibi Tuğrul kuşlarının da bağımsızlığa olan düşkünlüğünü gözler önüne sermektedir

4.3. Çiftbaşlı Kartal

Aybek içinde yer alan bir diğer efsanevi kuş ise “Çift başlı kartal”dır. “Geçmişten günümüze kadar Türk kültüründe; ruhu, ölümsüzlüğü, sevinci ve mutluluğu temsil eden kuş motiflerinin önemli bir yeri vardır. Bu imge; özellikle mezar taşlarından minyatür sanatına, kabartmalardan süslemelere kadar yaşamın birçok alanında kullanılmıştır. Türk kültüründe kartal ve çift başlı kartalın ayrı bir yeri olduğu hemen her Türk boyunda arma, bayrak ya da el sanatlarında kullanılmasından kolayca anlaşılabilir (Solmaz, 2020: 90-97). Çift başlı kartalın yeri ve göğü simgelediği düşünülür. Çizgi filmin içerisinde yer alan çift başlı kartal, kahramanlarımıza yardım etmek için gelir onların içinde bulundukları müşkülden kurtulmalarına vesile olur.

SONUÇ

Kültür aktarımının dijital mecra aracılığı ile daha etkili ve kalıcı olarak yapıldığı bu çağda Aybek 6-9 yaş grubu çocuklar için Türk kültürünün öğretilmesinde ve tarihi Türk yaşantısı hakkında bilgi sahibi olması alanında yapılmış bir çalışmadır. Türk tarihinden ve kültür unsurlarından oluşturulan senaryo, Türk müziği, Türk Müzik aletleri ile de desteklenmiştir. Bunun yanı sıra ekranlara aktarılan görsel unsurlar hitap edilen kitlenin yaş aralığı göz önünde bulundurularak tasarlanmıştır. Çalışmada TRT Çocuk’ta yayınlanmakta olan Aybek Çizgi Film’inin dijital mecralar vasıtası ile Türk kültürünün aktarımının gerçekleştirilmesi alanına, içerisinde yer alan; ad koyma geleneği, oba yaşamı, giyim kuşam unsurları, tabiat unsurları, hikâye anlatım geleneği, müzik eğlence kültürü, oyun spor kültürü,

el sanatları ve zanaatları, meslek grupları, tarihi ve mitolojik unsurlar ile hizmet etmekte olduğu tespit edilmiştir. Özetle denilebilir ki bölümler ve senaryolar üzerinde yapılan detaylı incelemeler ve alan ile ilgili gerçekleştirilen literatür çalışması neticesinde elde edilen sonuç şu şekildedir: Aybek; 21. asırda, kâdim Türk milletinin sahip olduğu kültür unsurlarının dijital mecralar ile gelecek nesillere aktarılması hususunda yapılmış kapsamlı projelerden biridir.

Kaynakça

- Azemoun, Y. (2020). Türkmen Halısından Yansıyanlar. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tarih Dergisi, 3(2), 23-58.
- Bayat, Fuzuli. (2022). Türk Kültürünün İki Söyleyici Tipi; Şaman ve Destan Anlatıcısı. Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, 5(1), 18-32.
- Baldane, O. (2019). Türk Giyim-Kuşam ve Süslenme Kültürünün Türkü Ve Mahnı Metinlerindeki Yansımaları. Türkoloji(95), 79-94.
- Balta, Nuran. (2020). Malazgirt: Özgürlerin Kaderi Oyunu Üzerine Bir İnceleme. Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, 125(247), 451-464.
- Boratav, Pertev Nail. (2016). 100 Soruda Türk Folkloru. Ankara: BilgeSu Yayınları, 139-140.
- Dilek, İbrahim. (1998). Altay Türk Kayıcılık Geleneği ve Kayçı NU Ulagaşev. Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi(5), 340-344.
- Duman, H. (2019). Türk mitolojisinde ejderha. Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi, 5(11), 482-493.
- Elçin, Şükrü. (1977). Atların Doğuşları ile İlgili Efsaneler. Ankara: Akçağ Yayınları, s.47.
- Ergin, Muharrem. (2016). Dede Korkut Kitabı 1-2. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s.3-121.
- Gül, Mehmet, Recep Nur Uzun, Mehmet Çelebi. (2018). Türk Kültüründeki Geleneksel Oyunlar ve Sporlara Yüzeysel Bir Bakış. Sosyal Bilimler, 13(26), 655-671.
- Güler, Deniz. (1989). "Çocuk, Televizyon ve Çizgi Film". Kurgu. 5(1), 144-158.
- Gökalp, Ziya. (2014). Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak. Ankara: Alter Yayıncılık, s.23.
- Köprülü, Mehmet Fuat. (1999). Edebiyat Araştırmaları. Ankara: Türk Tarih Kurumu, s. 52-58.
- Murtazaoğlu, S. (2012). Kültürel Belleğin Ritüel Yoluyla Kuruluşu. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, 2, 344-350.
- Örnek, Sedat Veyis. (2016). Türk Halkbilimi. Ankara: BilgeSu Yayınevi, s.206.
- Solmaz, Mustafa. (2020). Toplumlarda Kartal ve Tuğrul Kuşu İmgeleri. Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi(25), 90-97.
- Şen, Semra. (2006). Türklerde Ad Verme Törenleri, Adların Önemi, Ad Vermeyle İlgili Gelenekler ve İnançlar. Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, (6), 153-159.
- Taşgıl, Ahmet. (2014). Kök Tengri'nin Çocukları. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi, s. 30.
- Türkiye Diyanet Vakfı Yayını. (2002). Kızılirma. İçinde Diyanet İslam Ansiklopedisi (Cilt: 25: s. 559.)
- Yazıcıoğlu, Önder. (2003). Türklerin Kültür Tarihi. İstanbul: Kalipso Yayınları, s. 65.

Elektronik Kaynaklar:

- URL-1: TRT Çocuk. (2022, Mart 26). Aybek-Hayat suyu (video). Youtube. <https://youtu.be/0EUNa2slzt4?si=NXXTmf9ZQnU55vJ7> (Erişim tarihi: 2024, Mart 10).
- URL-2: TRT Çocuk. (2022, Mart 27). Aybek-Hükümdarın ödülü (video). Youtube. <https://youtu.be/qkk8Vxau-dk?si=6RBc2VYSbEC-7E34> (Erişim tarihi: 2024, Mart 10).
- URL-3: TRT Çocuk. (2022, Nisan 4). Aybek-Kıymetli Kitap (video). Youtube. <https://youtu.be/rDgwgV3R98g?si=NVqrFP1JyPJ5eHb7> (Erişim tarihi: 2024, Mart 10).
- URL-4: TRT Çocuk. (2022, Nisan 4). Aybek-Bereketli Ova (video). Youtube. <https://youtu.be/k8RPBN7Q9T4?si=8--tZFhDXEAA5tm6> (Erişim tarihi: 2024, Mart 10).
- URL-5: TRT Çocuk. (2022, Nisan 9). Aybek-Yanardağ (video). Youtube. <https://youtu.be/S4jnhkE9VuU?si=gWiMfa-rnZ8uUVyR> (Erişim tarihi: 2024, Mart 10).
- URL-6: TRT Çocuk. (2023, Nisan 21). Aybek-Gizli Şifre (video). Youtube. https://youtu.be/xbPA4Pi7g_M?si=evHxf0bhf3pwQnvl (Erişim tarihi: 2024, Mart 10).
- URL-7: TRT Çocuk. (2023, Nisan 22). Aybek-Cirit (video). Youtube. <https://youtu.be/CB5gBkwp070?si=tO1YoHBxFf8f6KOa> (Erişim tarihi: 2024, Mart 10).
- URL-8: TRT Çocuk. (2023, Nisan 23). Aybek-Tuğrul Kuşu (video). Youtube. <https://youtu.be/BIPKlgTJo6A?si=i2hcJH5um8Xx67Lz> (Erişim tarihi: 2024, Mart 10).
- URL-9: TRT Çocuk. (2023, Nisan 23). Aybek-Demirci (video). Youtube. https://youtu.be/QA10_NB_sBA?si=TIuV3GC3NbFuQn11 (Erişim tarihi: 2024, Mart 10).
- URL-10: TRT Çocuk. (2023, Nisan 20). Aybek-Kopuz (video). Youtube. https://youtu.be/LZFJFHDgImg?si=rs3Q_UNGxCVbAHpE (Erişim tarihi: 2024, Mart 10).
- URL-11: TRT Çocuk. (2023, Nisan 20). Aybek-Değirmen Taşı (video). Youtube. https://youtu.be/z2KVoU9PFHc?si=jzHxAWyM5OX9p_kM (Erişim tarihi: 2024, Mart 10).
- URL-12: TRT Çocuk. (2023, Nisan 20). Aybek-Ateş Böceği (video). Youtube. https://youtu.be/duOtxp03yyQ?si=I4vZ4GT0H8_UCmrS (Erişim tarihi: 2024, Mart 10).
- URL-13: TRT Çocuk. (2023, Nisan 20). Aybek-Türkmen Halıları (video). Youtube. <https://youtu.be/diNaoA5M860?si=9bi6q0Tbf6Hrtde6> (Erişim tarihi: 2024, Mart 10).
- URL-14: TRT Çocuk. (2023, Kasım 3). Aybek-Aksakallı (video). Youtube. <https://youtu.be/DBScoRIL8ws?si=nVoTkC3iQpGm7HU1> (Erişim tarihi: 2024, Mart 10).
- URL-15: TRT Çocuk. (2023, Kasım 3). Aybek-Bitikçi (video). Youtube. <https://youtu.be/byinV3JluZM?si=4DUJJSfwsnHER-4> (Erişim tarihi: 2024, Mart 10).
- URL-16: TRT Çocuk. (2023, Kasım 3). Aybek-Balık (video). Youtube. https://youtu.be/KPCRi_qCytI?si=tjio6c2yHCsyRK_u (Erişim tarihi: 2024, Mart 10).
- URL-17: TRT Çocuk. (2023, Kasım 4). Aybek-Takım işi (video). Youtube. <https://youtu.be/mCTKwxEl63o?si=tOcrmecB93LFCFuK> (Erişim tarihi: 2024, Mart 10).
- URL-18: TRT Çocuk. (2023, Kasım 5). Aybek-Çöl (video). Youtube. https://youtu.be/_81M74bDv8g?si=nxh0f1fsSvTUBQ8l (Erişim tarihi: 2024, Mart 10).
- URL-19: TRT Çocuk. (2023, Kasım 7). Aybek-Yardım (video). Youtube. <https://youtu.be/toRk-C0-jn4?si=rEYU-WfEhWwAECfX> (Erişim tarihi: 2024, Mart 10).

URL-20: TDV İslam Ansiklopedisi (t.y.). Cirit. İçinde İslam Ansiklopedisi, Erişim tarihi: Nisan 29,2024, <https://islamansiklopedisi.org.tr/cirit>

URL-21: Türk Dil Kurum. (t.y). Talay. İçinde Güncel Türkçe sözlük, Erişim Tarihi: şubat 10, 2024, <https://sozluk.gov.tr/>

